

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh534>

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENMEYE VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ OLMAYA İLİŞKİN YAŞAM DENEYİMLERİ

Banu ÇULHA ÖZBAŞ*
Yasin DOĞAN**

Özet

Bu araştırmanın amacı; sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğrenmeye ve sosyal bilgiler öğretmeni olmaya ilişkin yaşam deneyimlerini incelemektir. Araştırmanın katılımcılarını, İzmir ilinde görev yapmakta olan 64 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde hem küme hem de maksimum çeşitleme yoluna gidilmiştir. Veri toplama aracı olarak öğretmenlerin kendi yaşam deneyimlerine ilişkin anlatı geliştirmelerini sağlayan açık uçlu sorulardan oluşan bir anket kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular sosyal bilgiler öğretmenlerinin, kendilerinin sosyal bilgiler öğrendikleri sınıfları; öğrencilerin ezberlediklerini anlattıkları, öğretmenlerin öğrencilerin defterlerine önemli yerleri yazdırdığı, öğretmenin dersleri anlattığı ve öğrencilere sorular sorduğu sınıflar olarak hatırladıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretmeni olmaya karar verme sürecinde ön deneyimlerinden daha çok tesadüfün öne çıktığı bunda da bu örneklem grubundaki öğretmenlerin büyük çoğunluğunun aslında tarihçi, coğrafyacı ya da tarih, coğrafya öğretmeni olmak amacıyla üniversite hayatlarında yola çıktıklarının etkili olabileceği görülmüştür. Araştırmanın sonucunda bu bulgular ışığında sosyal bilgiler öğretmeni eğitimcilerine ve sosyal bilgiler öğretmenliği programına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: *Sosyal Bilgiler Öğretmenleri, Yaşam Deneyimi, Öğrenme.*

* Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı.

** Yrd. Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü. Adıyaman.

Life Experiences of Social Studies Teachers Related to Learning Social Studies and Being a Social Studies Teacher

Abstract

The purpose of this research was to analyze the life experiences of social studies teachers related to learning social sciences and being a social sciences teacher. The participants of the research included 64 social studies teachers carrying on their duties in the province of Izmir. In sample selection, both cluster and maximum variation methods were used. As the data collection tool, a questionnaire including open-ended questions that provide teachers to develop narration related to their own life experiences was used. The findings obtained as result of the research revealed that social studies teachers remembered the classes they learnt social studies as places where students explained what they memorized, teachers made students write what is important to their notebooks, the teachers explained the lesson and asked questions to the students. As result of the study, some suggestions related to social studies teachers and social studies teaching curriculum were offered in the light of these findings.

Keywords: *Social Studies Teacher, Life Experience, Learning.*

GİRİŞ

Günümüzde, sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklenen, bundan elli yıl önce olduğu gibi, değişmez birtakım bilgileri öğrencilere kara tahta önünde belletmek/aktarmak ya da uzmanlar tarafından belirlenen programı tam ve eksiksiz olarak öğrencilere kavratmak değildir (Doğanay 2004; Adler 2008). Thornton (2005) sosyal bilgiler öğretmenleri için kullandığı “programın – öğretimin kapıcısı” metaforu ile günümüzde sosyal bilgiler öğretmenin iki önemli görevi olduğunu belirtmektedir. Bunlardan ilkinde, sosyal bilgiler öğretmenleri sınıfın kapısından içeri hangi konunun hangi sıra ile girebileceğine yani; programda neyin ne zaman, hangi önem sırası ile öğretilmesine karar verendir. İkincisinde ise, öğretmen kapıdan içeriye alınanların öğrencilere nasıl öğretilmesini belirleyen kişidir. Bu noktada, özellikle ikinci görevini yerine getirirken sosyal bilgiler öğretmenlerinin, hangi öğretim yönteminin hangi konunun öğretiminde uygun olacağına ya da hangi yaş grubuna hangi konunun ne şekilde öğretilmesine ilişkin kararlar verdikleri görülmektedir. Peki öğretmenlerin bu karar verme süreçlerini neler etkiler?

Öğretmenlerin karar verme süreçlerini etkileyen önemli faktörlerden biri kendi öğrenme - öğretmen deneyimleridir (Lipka ve Brinsthaupt, 1999). Aslında öğretmenler kendi öğrencilik yıllarından başlayarak öğrenmenin nasıl gerçekleştiği, öğretmenin bu süreçteki rolünün ne olduğu ya da eğitimin

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğrenmeye ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olmaya İlişkin Yaşam Deneyimleri

amacının ne olduğu gibi konularda inançlar geliştirirler. Bu inançları daha sonraki öğrenme ve öğretmen deneyimlerinde her zaman bir süzgeç görevi görür (Richardson, 2003). Bu yüzden, öğretmenlerin düşünce süreçleri, öğretim deneyimleri, kişisel inançları, yaşam ve kariyer öyküleri, çalışma ortamları, eğitimsel ve toplumsal bağlam (Nicholson, 1996) içinde değerlendirilirse eğitim reformlarını ya da genel olarak eğitim-öğretimin önündeki engeller de daha iyi anlaşılabilir. Bunun için de, öğretmenlerin seslerini duymayı hedefleyen araştırmaların sayısının gün geçtikçe artması gerekir. Öğretmenlerin seslerini duymaya yönelik çalışmalar özellikle, öğretmenlerin kendi yaşamlarına-deneyimlerine, karmaşık tarihsel, kültürel ve politik biçimler aracılığıyla nasıl anlamlar verdiklerinin bir çözümlemesini yapmak, hem geniş çerçevede eğitimi, hem de egemen pedagojik söylemi anlamak açısından ele alınması gereken (Esen, 2010:1012) konulara odaklanmaktadır. Lenke (1997), bireyin kendi yolunu seçmesinde, kendi geçmiş yaşamının geçmiş yıllarına ait deneyimlerinin ve şuan yaşadıklarının birlikte etkili olduğunu savunur (Aktaran Frost, 2010). Bu yüzden alan yazını tarandığında özellikle öğretmen adaylarının öğretmenlik eğitimi programına başlamadan önceki kendi öğrenme deneyimlerinin neler olduğunu konu alan çalışmalara sıklıkla rastlanmaktadır (Angell 1998; Bramald Hardman ve Leat 1995; Cady ve Rearden, 2007; Mahlios ve Maxson 1995; Yeager ve Wilson 1997). Fakat, görev başındaki öğretmenlerin de kendi alanlarına ilişkin öz deneyimlerini konu alan çalışmalara özellikle Türkiye’de sosyal bilgiler öğretmenleri özelinde rastlanmamıştır. Oysa ki, öğretmenlerin bu araştırma özelinde kendi alanlarına ilişkin ön öğrenme deneyimlerinin ne olduğunun bilinmesi öğretmenlerin kısaca seslerini duymaya yönelik bir çaba olmanın yanı sıra sosyal bilgiler programının uygulanması sırasında yaşanan sorunları anlamaya yönelik önemli bilgiler sunabilir. Bilindiği gibi sosyal bilgiler öğretimi özelinde 2004 yılından itibaren Türkiye’de kademeli olarak bir eğitim reformu gerçekleştirilmiştir. Eğitim reformu sonrasında öğretmenlerin yeni programa ilişkin görüşleri bir çok araştırmaya konu olsa da (Doğan ve Dinç 2010; Sarı ve Doğanay; 2008, Gömleksiz ve Bulut, 2008). Sosyal bilgiler öğretmenlerini kendi sosyal bilgiler öğrenme deneyimlerine ve sosyal bilgiler öğretmeni olma süreçlerine odaklanan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan bu araştırmada elde edilen sonuçların sosyal bilgiler öğretmenlerinin seslerini duyarak onları yakından anlamak gayreti içine girilmiştir. Bu yüzden araştırmanın problemi şu şekilde belirlenmiştir. Araştırmanın problem cümlesi;

- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendi sosyal bilgiler öğrenme deneyimleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretmenliğini bir meslek olarak seçmelerini etkileyen faktörler nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendi sosyal bilgiler öğrenme deneyimleri ile sosyal bilgiler öğretmenliğini bir meslek olarak seçmelerini etkileyen faktörler arasında bir ilişki var mıdır? Şeklinde belirlenmiştir.

YÖNTEM

Araştırma genel tarama modellerinden yararlanılmıştır. Tarama modeli, var olan durumu aynen olduğu gibi yansıtmayı esas alır (Karasar, 1994; Balcı, 2004). Bunun yanında araştırmada öğretmenlerin kendi sosyal bilgiler öğrenme deneyimlerinin sosyal bilgiler öğretmenliğini bir meslek olarak seçip seçmemelerine etkisi de incelendiği için ilişki kurmaya yönelik (Karasar, 1994) bir çalışma olduğu da söylenebilir.

Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın evrenini İzmir ilinde görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklem seçimi ise iki yolla gerçekleştirilmiştir. Öncelikle olasılığa dayalı örnekleme türlerinden tabakalı örnekleme ile evrendeki alt grupların örnekleme temsil edilmeleri garanti altına alınmıştır (Balcı, 2010:93). Bunun için İzmir ilindeki tüm ilçeler listelenmiş (tabakalanmış) ardından biri tesadüfi olarak seçilmiştir, seçilen ilçedeki öğretmenlere ilişkin İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden bilgi alınmış ve cinsiyet, mezun olunan fakülte türü, mezun olunan bölüm ve kıdem açısından maksimum çeşitleme yoluna gidilerek öğretmenler belirlenmiştir. Maksimum çeşitleme ile görece olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini en üst derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimsek 2008:108). Araştırma verileri 2009/2010 eğitim öğretim yılının bahar yarıyılı sonunda toplanmıştır. Araştırmadaki örneklem özellikleri şu şekilde sıralanabilir.

Örneklem grupta yer alan öğretmenlerin %56'sını kadın (n=35), %44'ünü de (n=28) erkek öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kıdemleri incelendiğinde % 10 (n=6) 1-4 yıl, %25 (n=16) 5-9 yıl, %30 (n=19) 10-14 yıl, %14 (n=9) 15-19 yıl ve %21

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğrenmeye ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olmaya İlişkin Yaşam Deneyimleri

(n=13) 20 yıl ve üstü mesleki deneyime sahip oldukları anlaşılmaktadır. Buna göre örnekleme yer alan öğretmenlerin çoğu 10 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahiptir. Öğretmenlerin mezun oldukları fakülte türü de bu paralelde çeşitlilik göstermektedir. Örneklem grupta yer alan öğretmenlerin %6'ü (n=40) eğitim fakültesi, %2' i (n=13) fen-edebiyat fakültesi, %16'sı (n=10) eğitim enstitüsü mezunudur. Öğretmenlerin çeşitlilik gösteren fakülteler içinde mezun oldukları program türleri ise şöyledir: Örneklem grubun %30'unu (n=19) eğitim fakültesi tarih öğretmenliği, %20'sini (n=13) eğitim fakültesi coğrafya, %13'ünü (n=8) eğitim fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği, %16'sını eğitim enstitüsü sosyal bilgiler, %15'ini (n=4) fen edebiyat fakültesi tarih, %6'sını da (n=4) fen edebiyat fakültesi coğrafya bölümleri mezunu öğretmenler oluşturmaktadır.

Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Aracı

Yaşam deneyimini konu alan çalışmalarda sıklıkla kullanılan veri toplama araçları arasında, günlükler, bire bir görüşmeler, mektuplar... (Connelly, Clandinin, 1990) yer almaktadır. Bunların yanında katılımcıların kendi görüşlerini belirtebilecekleri açık uçlu sorulardan oluşan anketler de kullanılmaktadır. Bu araştırmada kısa sürece birçok öğretmenden aynı anda veri toplamak ve katılımcıların kendi fikirlerini hem araştırmacının hem de diğer katılımcıların fikirlerinden etkilenmeden açıklayabilmelerini sağlamak için açık uçlu sorulardan oluşan bir anket kullanılmıştır. Katılımcılara yöneltilen sorular ön yaşantılarını da konu aldığı için sözlü görüşmelerde katılımcıların cevaplama dan çekinebilecekleri düşünülmüştür. Ankette yer alan sorular belirlendikten sonra soruların kolay anlaşılabilirliğini ve araştırmanın alt problemlerini ölçüp ölçmediğinden denemek için 3 sosyal bilgiler öğretmeni ile bir ön çalışma yapılmı bu ön çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri örneklem grupta yer almayan öğretmenlerden seçilmiştir.

Araştırma Verilerinin Toplanması

Anketleri doldurma işlemine geçilmeden önce araştırmacı araştırmanın amacı, verilerin nasıl saklanacağı, nasıl çözümleneceği konusunda katılımcıları bilgilendirmiş, gizlikli konusunda karşılıklı güven sağlandıktan sonra anketler genel olarak öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda sessiz ortamlarda doldurulmuştur anketlerin soldurulması 15 ile 25 dakika arasında değişmiştir.

Elde Edilen Verilerin Çözümlemesi

Anketten araştırmacılardan biri tarafından teker teker numaralandırılarak yazılı hale getirilip bilgisayar ortamına aktarılmış böylece iki araştırmacının da kod ve temaları belirlerken birbirlerinden etkilenmeden ham veriler üzerinde çalışmaları sağlanmıştır. Veriler bilgisayar ortamında saklanmıştır. Ayrıca katılımcıların el yazıları ile doldurdıkları anketler de saklanmıştır.

Öğretmenlerin kendi el yazıları ile doldurdıkları anketler teker teker kodlanmıştır. Kodlama sırasında şu tip kısaltmalar yapılmıştır. Öncelikle her form 1'den 63'e kadar numara verilmiş, ardından cinsiyet için k=kadın, e=erkek şeklinde kodlanmıştır. Kıdem yılını belirtmek içinse 1-4 yıl, 5-9 yıl, 10-14 yıl, 15-20 yıl ve 20- şeklinde kodlar kullanılmıştır. Fakülte türünde FE=Fen Edebiyat Fakültesi, EF=Eğitim Fakültesi, EE=Eğitim Enstitüsü; mezun olunan program da C=Coğrafya, T=Tarih, SB=Sosyal Bilgiler, ESB=Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilgiler şeklinde kodlanmıştır. Aşağıda bir örnek sunulmuştur:

19.	k.	11	EF.	C.
Form No	Cinsiyet	Kıdem	Fakülte Türü	Bölüm

Araştırmada elde edilen nitel veriler öncelikle içerik analizine tabi tutularak kavramsal kategoriler çerçevesinde nicelleştirilmiştir. Ardından bireysel bilgi formundan elde edilen veriler de kavramsal kategoriler çerçevesinde tekrar kodlanmıştır. Böylece her bir kategoriyi temsil eden katılımcı sayısı (*f*) ve yüzdesi (%) hesaplanabilmiştir.

Bilindiği gibi, nitel araştırmada güvenilirliğini arttırmak için araştırmacıların bazı önlemler almaları önerilmektedir. Bu önlemler, daha çok, araştırmada kullanılan stratejilerin, neden/nasıl kullanıldığının belirgin hale getirilmesi ve bu şekilde diğer araştırmacıların bu stratejileri benzer bir biçimde kullanabilmesine olanak tanınması ile ilişkilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu noktada araştırmacı izlediği aşamaları ayrıntılı ve açık bir biçimde rapor ettiği takdirde araştırmasının dış güvenilirliği, araştırma sonuçlarını kendi tercih ve yönelimlerine göre biçimlendirmede okuyucuya ikna ettiği takdirde ise araştırmanın iç güvenilirliği konusunda önemli adımlar atmış olacaktır (Kabapınar, 2003: 411). Yine araştırma sonucu rapor edilirken, bulguların bir bölümünün orijinalliği bozulmaksızın verilmesi araştırmanın iç güvenilirliğini önemli bir şekilde yükseltecek önlemlerdendir (Yıldırım ve Şimşek, 2008; Türnüklü, 2001). Bu araştırmada da bulguları kısmında katılımcıların

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğrenmeye ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olmaya İlişkin Yaşam Deneyimleri

ifadelerinden birebir örnekler sunulmuştur. Bunun yanında araştırmanın güvenilirliği açısından da aynı araştırmacı tarafından veriler üç ay ara ile iki farklı zamanda tekrar kodlanmıştır. Araştırmacının iki kodlama arasındaki uzlaşma görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı (Türnüklü, 2001) formülünden yararlanılarak hesaplanmış ve sonuç %94 bulunmuştur.

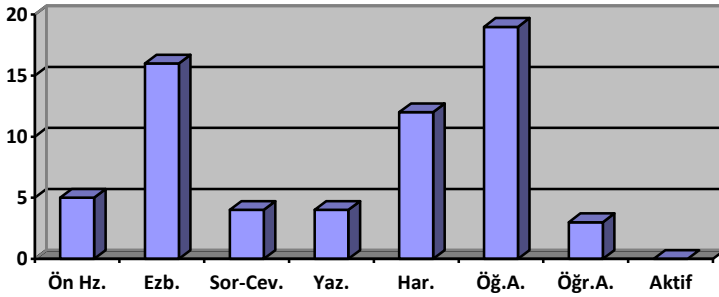
BULGULAR

Araştırmanın, bulgular kısmında öncelikle sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendi sosyal bilgiler öğrenme deneyimlerini konu alan bulgulara sonrasında da sosyal bilgiler öğretmeni olma süreçlerini bu deneyimlerin etkileyip etkilemediğine ilişkin bulgulara yer verilecektir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kendi Sosyal Bilgiler Öğrenme Deneyimlerine İlişkin Bulgular

Aşağıda Şekil 1 ve Tablo 1’de sosyal bilgiler öğretmenlerin kendi öğrencilik yıllarında sosyal bilgiler dersinin nasıl işlendiğine ilişkin görüşleri verilmiştir. Bu görüşler, konu ile ilgili ön hazırlık yapma, ezberleme, soru-cevap tekniği, yazdırma-not aldırma, harita atlas üzerinde gösterme, öğrenci anlatımı, öğretmen anlatımı kategorilerinde kodlanmıştır.

Şekil 1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kendi Öğrencilik Yıllarında Sosyal Bilgiler Dersinin Nasıl İşlendiğine İlişkin Görüşleri

Tablo 1. Sosyal Bilgiler ğretmenlerinin Kendi ğrencilik Yıllarında Sosyal Bilgiler Dersinin Nasıl İşlendiğine İlişkin Görüşleri

İfadeler	Frekans	Yüzde (%)
Konu ile ilgili ön hazırlık yapma	5	7,9
<i>Ezberleme</i>	16	25,4
Soru-cevap tekniği	4	6,3
Yazdırma-not aldırma	4	6,3
Harita atlas üzerinde gösterme	12	19
<i>ğrenci anlatımı</i>	19	30,2
<i>ğretmen anlatımı</i>	3	4,8

şekil 1 ve Tablo 1 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerin kendi öğrencilik yıllarında sosyal bilgiler dersinde sıklıkla ezber yaptıklarını (n:16) kendilerinin (ğrenci olarak) dersleri anlattıklarını (n:19), harita, atlas üzerinde önemli şehirleri, dağları, ovaları gösterdiklerini (n:12), ğretmenlerinin soru sorduğunu onların da bu soruları cevapladıklarını (n:4), defterlerine işlenen konunun önemli yerlerini not aldıklarını, öğretmenlerin önemli yerleri deftere yazdırđını (n:4) ve öğretmenin düz anlatımı ile derslerin işlendiğini ifade ettikleri görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerini ifadeleri incelendiğinde hişbir öğretmenin aktif öğrenmeyi işaret eden yöntem ve teknikleri dile getirmedikleri bunun yerine derslerde ezber yapıldığına ve ğretmen merkezli bir yaklaşımın benimsenmiş olduğuna ilişkin önemli bir vurgu olduğu anlaşılmaktadır. 12 yıllık mesleki deneyime sahip eğitim fakültesi tarih bölümü mezunu kadın sosyal bilgiler ğretmeni aşağıdaki ifadeleri ile aslında pek çok sosyal bilgiler sınıfına ait bir betimleme yapmaktadır.

Öğretmen gönüllü olan öğrencilerden ya da listeden seştiği öğrencilerden birkaç kişiyi kaldırır konuyu onlara anlattırırdı (8.K.12.EFT).

Öğretmenin dersi öğrencilere anlattırması 12 yıllık mesleki deneyime sahip eğitim fakültesi tarih ğretmenliği mezunu diğer bir kadın ğretmen tarafından ise şu şekinde ifade edilmektedir.

Sen anlat, sen anlat şeklinde işlenirdi. Düz anlatım yöntemi uygulanırdı (24.K.12.EFT)

Her iki öğretmenin de söylemlerinden sosyal bilgiler dersinin anlatım odaklı olduğu burada da daha çok işin öğrencilere yüklendiği anlaşılmaktadır. Dersi anlatan öğrencinin çabası ise genel olarak +,- alma şeklinde

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğrenmeye ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olmaya İlişkin Yaşam Deneyimleri

sonuçlanmaktaydı. Bu durumu 3 yıllık mesleki deneyime sahip olan eğitim fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği mezunu bir erkek öğretmen ise şu şekilde ifade etmektedir.

Ezberci zihniyet ile anlat (+) al, öğretmen kadırır bilinmezse (-) yazılılar sadece bilgi basamağını yoklamaya yönelikti (59.E.3.EFSB).

Elbette, öğrencilerin dersi anlatabilmeleri için evde bir ön hazırlık yapmaları gerekiyordu bu durumu 14 yıllık mesleki deneyime sahip eğitim fakültesi mezunu erkek öğretmen şu şekilde ifade etmektedir.

Biz öğrenciler konuyu hazırlanarak gelir. Öğretmen içimizden birini kaldırır, o kişi anlatır, varsa ilave edecek birşeyler kendisi söyler, sorular sorar v.s. materyal yok. Öğrencinin ezberi kuvvetliyle başarılı olur, yoksa başarısı (1.E.14.EFC).

Öğrencilerin evde yaptıkları hazırlığa dikkat çeken 16 yıllık mesleki deneyime sahip eğitim fakültesi tarih öğretmenliği mezunu kadın sosyal bilgiler öğretmeni ise yaşadığı deneyimi şu şekilde anlatmaktadır.

Evde verilen konuları okur daha sonra kitabı kapatarak tekrar eder, öğretmen derste kaldırdığında kitaba bakmadan anlatmaya çalışırdık dönem dönem bazı sınıflarda öğretmenimiz kendisi anlatırdı (39.K.16.EFT).

Sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin karşılaştığı durumlardan biri de soru cevaptır. Bunu 16 yıllık mesleki deneyime sahip fen edebiyat fakültesi mezunu erkek sosyal bilgiler öğretmeni şu şekilde ifade etmektedir.

Önce öğretmenimiz konuyu genel hatları ile anlatır sonra soru cevap tekniği kullanılarak atlaslarımız ve haritalarımızla konuyu tamamen kavramamızı sağlardı. Sonra anlaşılmayan kısımların üzerinde durulurdu (38.K.16.FET).

Soru-cevap yöntemini yine kullanıldığı sınıflara vurgu yapan 27 yıllık mesleki deneyime sahip eğitim enstitüsü sosyal bilgiler bölümü mezunu sosyal bilgiler öğretmeni ise deneyimini şu şekilde belirtmektedir.

Öğretmenimiz anlatırdı. Biz de konuya hazırlıklı giderdik. Ders sonu sorular sorar ve bunları ödev olarak verirdi (62.K.27.EESB)

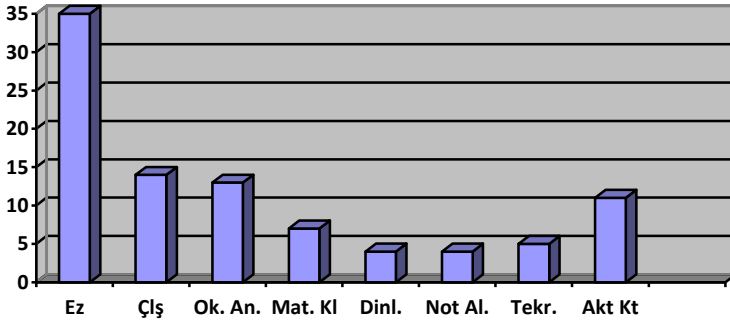
Öğretmen ifadeleri soru cevabın daha çok tek doğruların tekrarlanmasını amaçlayan soruları işaret ettikleri görülmektedir. Bunun yanında deftere yazdırma da sosyal bilgiler derslerinde karşılaşılan yollardan biridir. Bun 5 yıllık mesleki deneyime sahip erkek edebiyat fakültesi mezunu sosyal bilgiler öğretmeni şu şekilde anlatmaktadır.

Genellikle geçen seneden seçilmiş en düzenli defterden öğretmenimiz konuları okuması ve bizim de yazmamış şeklindeydi (42.E.5.EFSB).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendi sosyal bilgiler öğrenme deneyimleri bu soru çerçevesinde değerlendirildiğinde ilginç bir bulgu ile karşılaşmaktadır. Bu bulguya göre hem eğitim fakültesi hem de fen edebiyat fakültesi mezunu hem 5 yıllık hem de 20 yıllık mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin benzer yaşam deneyimlerini dile getirmeleridir. Bu bulgu bir yandan 2004 programına kadar sosyal bilgiler öğretiminde değişmeyen bir çizginin olduğunu gösterirken bir yandan da ülkenin vatandaş yetiştirme politikasının da bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Özellikle temel eğitimde aslı amacı vatandaş yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin ne tür davranışlar sergiledikleri toplum içindeki rollerini benimsemeleri ve deneyimlemelerinin de bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu yüzden sosyal bilgiler dersinde başarılı olan bir öğrencinin hangi özelliklere sahip olması gerektiğinin bilinmesi aslında makbul vatandaştan beklenenlerin ne olduğunun anlaşılması için de önemlidir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendi öğrencilik yıllarında sosyal bilgiler dersinde bir öğrencinin başarılı olabilmesi için neler yapması gerektiğine ilişkin görüşleri aşağıda Şekil 2 ve Tablo 2’de verilmiştir. Bu görüşler; ezberleme, düzenli çalışma, okuduğunu anlama, material kullanabilme, dinleme, not alma, tekrar etme ve aktif katılım kategorilerinde kodlanmıştır.

Şekil 2. *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Bir Öğrencinin Başarılı Olabilmesi İçin Neler Yapması Gerektiğine İlişkin Görüşleri*

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğrenmeye ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olmaya İlişkin Yaşam Deneyimleri

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Bir Öğrencinin Başarılı Olabilmesi İçin Neler Yapması Gerektiğine İlişkin Görüşleri

Kategoriler	Frekans	Yüzde (%)
<i>Ezberleme</i>	50	46,3
<i>Düzenli çalışma</i>	14	13
<i>Okuduğunu anlama</i>	13	12
Materyal kullanabilme (Harita, atlas, zaman şer..)	7	6,5
Dinleme	4	3,7
Not alma	4	3,7
Tekrar etme	5	4,6
Aktif katılım	11	10,2

Şekil 2 ve Tablo 2 incelendiğinde, sosyal bilgiler dersinde bir öğrencinin başarılı olabilmesi için öncelikle ezberleme yeteneğinin olması gerektiği (n:35), daha sonra düzenli çalışması (n:14), okuduğunu anlaması (n:13), derse aktif katılması (n:11), materyal kullanabilmesi (n:7), düzenli tekrar etmesi (n:5), dersi dinlemesi (n:4), not alması (n:4) gerekmektedir.

Öğretmenlerin söylemleri incelendiğinde 27 yıllık mesleki kıdeme sahip eğitim fakültesi mezunu sosyal bilgiler öğretmeni ezberleme vurgu yaparak görüşlerini şu şekilde belirttiği görülmektedir.

Ezberci olması gerekiyordu. Düzgün bir şekilde kitap, defter tutması gerekiyordu. Harita bilginin olması gerekiyordu ()

16 yıllık mesleki kıdeme sahip eğitim fakültesi mezunu kadın öğretmen ise ezberin kaynağı olarak ders kitabını göstererek öğrencinin başarılı olabilmesi için yapması gerekenleri şu şekilde sıralamakta idir.

Sürekli ders kitabına bağlı kalması ders kitabındaki tüm konuları harifi harfine bilmesi gerekirdi. Çok çalışmak keyif yerine eziyete dönüşmekteydi ().

Yine eğitim fakültesi mezunu 5 yıllık kıdeme sahip bir öğretmen ise sosyal bilgiler defterinin sosyal bilgiler dersinde başarının anahtarı olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır.

Defterin sağ alt köşesinin içeri doğru kıvrılmamış olması, iyi ezber yapabilmesi, ülkemizin dünya üzerindeki yer sorulduğunda “Asya ile Avrupa arasında bir köprü durur mudadır”. Cümlesini eksiksiz söylemesi. Dir.

Burada tekrar dikkat çekilmesi gereken nokta farklı mesleki kıdeme sahip olsalar da retmenlerin söyledikleri arasındaki paralelliktir. Bu paralellik bir yandan 2004 programına kadar sosyal bilgiler öğretiminin yöntem ve teknik olarak hiç değişmediğini bir yandan da aslında kendi öğrenme deneyimleri paralelinde bu öğretmenlerin de yukarıda sayılanlardan başka bir yöntem tekniği deneyimlemediklerini göstermektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine kendi sosyal bilgiler öğrenme deneyimlerine ilişkin yöneltilen nc soru sosyal bilgiler dersinde unutamadıkları bir dersin olup olmadığıdır. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevaplar öncelikle deneyimi var ya da deneyimi yok olarak kodlanmış. Ardından deneyime sahip olan öğretmenlerin görüşleri olumlu ve olumsuz görüşler çerçevesinde değerlendirilmiş her iki kategori de ğretmen davranışları ve ders işleme sırasında karşılaşılan durumlar kategorilerine ayrılarak incelenmiştir. Sosyal bilgiler 27 sinin unutamadıkları bir sosyal bilgiler dersi bulunmamaktadır. Geri kalan 36 ğretmen ise bazı hatıralarına işaret etmişlerdir. Bu hatıralardan 24  olumlu 12'si ise olumsuzdur. Olumlu hatıralar arasında olumlu ğretmen davranışları (n:5) ile ders işleme sürecinde karşılaşılan olumlu durumlar (n:19) ifade edilmiştir. Olumsuz hatıralar arasında olumlu ğretmen davranışları (n:9) ile ders işleme sürecinde karşılaşılan olumlu durumlar (n:3) gelmektedir. Aşağıda 9 yıllık mesleki kıdeme sahip eğitim fakültesi coğrafya ğretmenliği mezunu bir sosyal bilgiler öğretmeninin olumsuz hatırasına yer verilmiştir.

Dersimi alışmadığım bir gün tahtaya kaldırılmışım. Tahtada konuyu kitaba baka baka anlattım çok utanç vericiydi (3.K.9.EFC)

Sosyal bilgiler dersi ezberle anılınca olumsuz hatıralara sahip olan öğretmenlerin de çoğunun ya derse çalışmadan gelme ya da dersi olması gerektiği gibi anlatamamaya ilişkin olumsuz hatıraları ile karşılaşılması şaşırtıcı değildir. Bunun yanında olumlu hatıralara sahip öğretmenler ise özellikle derslerin işlenişi sırasında yaşadıkları heyecana, meraka vurgu yapmaktadırlar. Aşağıda ifadelerine yer verilen biri 20 yıllık mesleki kıdeme sahip eğitim fakültesi tarih ğretmenliği mezunu erkek ğretmen, diğeri 9 yıllık mesleki kıdeme sahip eğitim fakültesi mezunu kadın bir tarih ğretmeni ve diğeri ise 29 yıllık mesleki kıdeme sahip eğitim enstitüsü sosyal bilgiler ğretmenliği mezunu kadın sosyal bilgiler ğretmenlerinin söylemlerine yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğrenmeye ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olmaya İlişkin Yaşam Deneyimleri

Lisede var. Tarih öğretmenimiz Kurtuluş Savaşı'na katılmış arkadaşının dedesini sınıfa davet etmişti. Savaş ve Atatürk ile ilgili yaşadıklarını duyduklarını anlatmıştı. Çok etkilenmiştim (43.E.20.EFT).

Evet var. Özellikle tarih öğretmenim olayları adeta kendi o an yaşıyormuşçasına ruhunu da katarak bize ders anlatırdı. Hatta kendi Alpaslan olur bizler de onun askerleri olarak neredeyse o olayı bize yaşamış gibi ders işlerdi (44.K.9.EFT)

Aliye Ulman adında çok değerli bir sosyal bilgiler öğretmenimiz vardı. Konuları anlatırken hayalimizde canlandırılmamızı sağlardı, bizleri meraklandırır ilgimizi çekerdi (63.K.29.EESB).

29 yıllık mesleki kıdeme sahip eğitim fakültesi mezunu bir diğer kadın sosyal bilgiler öğretmeni ise öğrencilik yıllarında yaşadığı öğretmenlik deneyimi ve bu sırada sosyal bilgiler anlatmanın heyecanını şu sözlerle ifade etmiştir.

İlkokul 5. Sınıfta öğrenim görürken çok başarılı bir öğrenci idim. Sınıf öğretmenimizin rahatsızlanıp rapor alan 4. Sınıfın birinde 3 gün boyunca öğretmenlik yapmamı ve sadece onlara sosyal bilgiler öğretmemi istemişti. Severek kabul ettim ve bence çok güzel şeyler öğretmiştim (37.K.29.EFT).

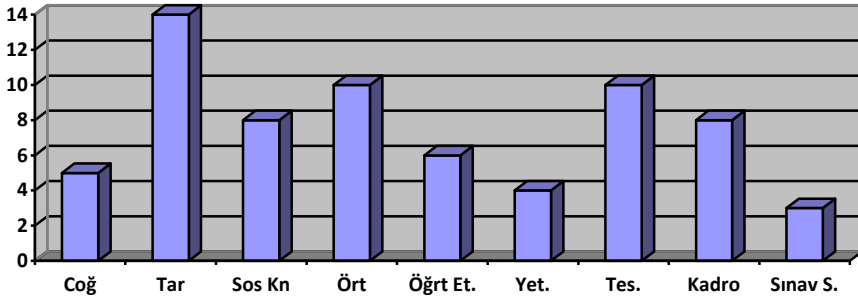
Sosyal bilgiler öğretmenlerini hatıraları arasında özellikle tarih konularının anlatımı sırasında yaşanan deneyimlere vurgu yaptıkları görülmektedir. Bunda örneklem gruptaki öğretmenlerin büyük çoğunluğunun tarih ya da tarih öğretmenliği programlarından mezun olmalarının etkili olabileceği düşünülebilir.

Özellikle öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretmeni olmaya karar verme süreçlerini etkileyen faktörler arasında da farklı biranşlardan mezun olmanın yarattığı durumlar aşağıda verilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olmaya Karar Vermelerini Etkileyen Faktörler

Bu verilen öncelikle iç ve dış faktörler olarak değerlendirilmiştir. Buna göre iç faktörler; sosyal bilimlere olan ilgi ve merak (coğrafyaya ilgi duyma, tarihe ilgi duyma, sosyal konulara ilgi duyma), öğretmenlik mesleğine ilgi duyma, ön deneyimler (öğretmeninden etkilenme, yeterlilik algısı), dış faktörler (tesadüf, kadro ihtiyacı, sınav sistemi).

Grafik 4. *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olma Süreçlerini Etkileyen Faktörler*

Tablo 4. Sosyal Bilgiler ğretmenlerini Sosyal Bilgiler ğretmeni Olmalarını Etkileyen Faktörler

Kategoriler	Frekans	Yüzde (%)
<i>İ Faktörler</i>	42	66,7
Sosyal Bilimlere Olan ilgi ve Merak	27	42,9
Coğrafyaya İlgi Duyuma	5	7,9
Tarihe İlgi Duyuma	14	22,2
Sosyal Konulara ilgi Duyuma	8	12,7
Öğretmenlik Mesleğine İlgi	5	7,9
n deneyimler	10	15,9
ğretmenden Etkilenme	6	9,5
Yeterlilik Algısı	4	6,3
<i>Dış Faktörler</i>	21	33,3
Tesadüf	10	15,9
Kadro İhtiyacı	8	12,7
Sınav sistemi	3	4,8

şekil 4 ve Tablo 4 incelendiğinde, öncelikle öğretmenlerin sosyal bilgiler ğretmeni olmaya karar vermelerinde tarihe duyulan ilgi (n= 14), tesadüf (n=10), kadro ihtiyacı (n=8), sosyal konulara ilgi (n=8), kendi öğretmenlerinden etkilenme (n=6) , coğrafyaya duyulan ilgi (n=5), genel olarak öğretmenlik mesleğine duyulan ilgi (n=5), yeterlilik algısı (n=4) ve sınav sistemi (n=3) etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan coğrafya tarih ve genel sosyal bilim

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğrenmeye ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olmaya İlişkin Yaşam Deneyimleri

konularına yönelik ilgi ve merak bir kategori altında toplandığında (n=27) öğretmenlerin tercihlerini belirleyen en önemli etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Ön deneyimler ve tesadüf (n=10) yine önemli konular arasında yer almaktadır. Öğretmenlerin cevapları genel olarak incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmeni olma kararlarını iç ve dış olmak üzere farklı faktörlerin etkilediği anlaşılmıştır. Bunlardan iç faktörler (n=42) dış faktörlere göre (n=21) daha etkili görülmektedir. Örneğin 9 yıllık mesleki deneyime sahip eğitim fakültesi coğrafya bölümü bir sosyal bilgiler öğretmeni sosyal bilgiler öğretmeni olmaya karar verme sürecini şu şekilde açıklamaktadır.

Coğrafya bölümünü bitirdikten sonra lise öğretmeni olacağımı sanıyordum. Aydın il emrine tayinim çıktı. Aydın'da yapılan okul belirleme kurasında ilköğretim okulunu çektiğim için bakanlık kararnamem sosyal bilgiler olarak geldi.

Yukarıdaki öğretmenin söyleminden de anlaşılacağı gibi kimi zaman milli eğitim bakanlığının ihtiyaçları öğretmenlerin bıranş değiştirmelerinde etkili olabilmektedir. Yine aynı şekilde 11 yıllık mesleki deneyime sahip Eğitim Fakültesi tarih mezunu bir kadın öğretmen de farklı bir branşta eğitim almış olmasına rağmen sosyal bilgiler öğretmeni olarak atanması sürecini şu şekilde ifade etmektedir. şu şekilde belirtmektedir.

Ben sosyal bilgiler değil, tarih öğretmeni olmak istemiştım. Halen lisede tarih öğretmeni olarak çalışmayı isterdim. Tarih öğretmeni olmaya okuduğum kitaplardan, etkilendiğim yazarlardan, yeteneğimden bana uygun olduğu için seçtim. İlk 8 tercihim tarihti. Başka tercih yapmadım. İlk tercihim kazandım. Ama ben lisede çalışmayı istemiştım (11.K.9.EFT).

Bu iki söylemde ortak olan ve ne yazık ki hem eğitim fakültesi hem de fen edebiyat fakültesi mezunu öğretmenlerde karşılaşılan söylemler bizi aslında görev başındaki birçok sosyal bilgiler öğretmenin kendilerini sosyal bilgiler öğretmeni olma yoluna giriste kendilerini de değil de dış faktörlerin etkili olduğunu göstermektedir. Coğrafya ya da Tarihe duyduğu ilgi ile Fen edebiyat fakültesine giden öğretmenin sonrasında değişen şartlar ve kadro açığı çerçevesinde sosyal bilgilere yönelmesi aslında sosyal bilgiler eğitim reformunun da önündeki önemli engellerden biri olarak değerlendirilebilir. Öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretmeni olma süreçlerini etkileyen bir diğer faktör ise genel olarak öğretmenliğe duyulan ilgi ve saygıdır. 11 yıllık mesleki deneyime sahip Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği mezunu bir erkek öğretmen bu durumu şu şekilde açıklamaktadır.

Öğretmen olmak istedim. Hangisi olsaydı tesadüf olurdu. Tarih ğretmenliği oldu (14.E.11.EFT)

Genel olarak öğretmenliğe duyulan ilginin yanında sosyal bilgiler öğretmenlerini örnek alma sonucunda mesleğe yöneldiğini belirten ğretmen sylenmelerine de rastlanmıştır. Bunlardan biri Eğitim Enstitüsü mezunu 30 yıllık mesleki kıdeme sahip bir erkek sosyal bilgiler öğretmenidir.

Ortaokula giderken çok sevdiğim sosyal bilgiler ğretmenimden etkilendim. O yüzden 12-13 yaşlarından itibaren sosyal bilgiler ğretmeni olmaya karar verdim (20.E.30.EESB)

SS sınavı sonrasında aldığı puana göre sosyal bilgiler öğretmenliğine yönelen bazı sosyal bilgiler öğretmenlerine de rastlanmıştır. Bunlardan biri olan 3 yıllık mesleki kıdeme sahip Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler ğretmenliği mezunu bir kadın sosyal bilgiler ğretmeni kendi deneyimini şu şekilde ifade etmektedir.

SS puanlarına göre seçenekler arasında bana en çok uyan bölüm olduğu için (47.K.3.EFSB)

Aşağıda görüşlerine yer verilen biri eğitim enstitüsü sosyal bilgiler biri de eğitim fakültesi sosyal bilgiler ğretmenliği mezunu ğretmen ise örneklem grubunda sadece iki ğretmen sosyal bilgilerin toplumsal etkisi iyi vatandaş yetiştirmedeki rolü çerçevesinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin söylenmeleri şöyledir.

Puanım tüm bölümlere yetmesine rağmen sosyal bilgiler bölümünü seçtim. Birey olarak sorumluluklarımı yerine getirirken öğrencilerime tarihlerini iyi kavrayabilirsem geleceklerini daha iyi şekillendireceklerini gerçek anlamda bir birey olacaklarını düşündüğüm ve bu konuda katkı sağlamak için (49.K.27.EESB)

İnsanlık tarihi, uygarlığın gelişimi, insanın üzerinde yaşadığı coğrafya, coğrafyalarını insan topluluklarına etkisi, dünyaya yön veren olaylar, devletler, kişiler, insanın özgürleşme serüveni ortaokul yıllarımdan beri benim için oldukça ilgi çekiciydi. Bu konularla ilgilenme isteği sosyal bilgiler ğretmeni olmama temel oluşturdu (61.K.3.EFSB)

Örneklem grupta yer alan öğretmenlerden sadece ikisini sosyal bilgilerin toplumsal rolü ve günümüzdeki amaçlarına yönelen cevap vermiş diğerleri ise genel olarak tarihe, coğrafyaya duyulan ilgi ile tesadüfi etkenleri ifade etmişlerdir. Bu bulguları etkileyen pek çok faktör olabilir o yüzden araştırmanın bulguları sonuç ve tartışma bölümünde çoklu açıdan değerlendirilmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Günümüz okullarında artık sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklenenin öğrencilere değişmez bir takım bilgileri kara tahta önünde belletmek olmadığını giriş kısmında belirtmiştik. Bilindiği gibi 2004 programından itibaren sosyal bilgiler programı kademeli olarak değişikliğe uğradı. Bu programda bir yandan sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımı olarak daha önceki programlarda yer almayan yansıtıcı inceleme alanı olarak sosyal bilgiler ve sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler yaklaşımları yer aldı (MEB, 2005). Sosyal bilgiler öğretmenin programda yapması gerekenler sıralanırken eleştirel, yaratıcı... düşünebilen aktör vatandaşlar yetiştirmeye vurgunun arttığı görüldü. Fakat kendileri böyle bir eğitim anlayışı ile yetişmemiş, yetiştirilmemiş olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin programa uyumda bazı problemlerle karşılaşmaları varsayılan bir durumdu (Doğan, Dinç, 2010). Bu paralelde sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeni sosyal bilgiler programına ilişkin görüşlerinin incelendiği pek çok araştırmada öğretmenlerin hala aktif öğrenme teknikleri yerine düz anlatım ya da soru cevap tekniklerini kullandıkları ortaya çıktı (Gömleksiz ve Bulut, 2008; Doğanay ve Sarı, Doğan ve Dinç, 2010). Bunun yanında öğretmenlerin yeni programın dayanağı olan yapılandırmacılığı bile tam olarak özümseyemedikleri de yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur (Dinç ve Doğan, 2010). Öğretmenlerin yaşadıkları bu zorluğun nedenlerinden bir kendi öğrenme deneyimleri olabileceği alan yazınında görülmektedir (Lipka ve Brinsthaupt, 1999). Bu paralelde, bu araştırmada halihazırda öğretmenlik yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğrenme deneyimleri bize bundan sonra sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik hazırlanacak hizmet içi eğitimlerde nelerin üzerinde durulması gerekeceğine dair ip uçları da vermektedir. Araştırmanın tartışma kısmı sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendi sosyal bilgiler öğrenme deneyimleri ve sosyal bilgiler öğretmeni olmaya karar verme süreçlerinde bu deneyimlerin etkisine odaklanılarak geliştirilmiştir.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendi sosyal bilgiler öğrenme deneyimlerine ilişkin elde edilen en önemli sonuçlardan biri; sosyal bilgiler öğretmenleri kendi öğrencilik yıllarında sosyal bilgiler dersinde sıklıkla ezber yaptıklarını kendilerinin (öğrenci olarak) dersleri anlattıklarını harita, atlas üzerinde önemli şehirleri, dağları, ovaları gösterdiklerini öğretmenlerinin soru sorduğunu onların da bu soruları cevapladıklarını defterlerine işlenen konunun önemli yerlerini not aldıklarını, öğretmenlerin

nemli yerleri deftere yazdırdığını ve öğretmenin düz anlatımı ile derslerin işlendiğini belirtmeleridir. İlginçtir ki sosyal bilgiler öğretmenlerin kendi sınıflarında kullandıkları yöntemlere ilişkin yapılan çalışmalarda da anlatım ve soru cevap tekniğinin sıklıkla dile getirilmektedir (eklenecek). Öğretmenlerin bu araştırma zellinde kendi öğrenme deneyimlerinin de temelde bu iki teknik çerçevesinde şekillendiği anlaşılmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenlerini ifadeleri incelendiğinde hibir öğretmenin aktif öğrenmeyi işaret eden yöntem ve teknikleri dile getirmediikleri bunun yerine derslerde ezber yapıldığına dair önemli bir vurgu yaptıklarıdır. Fakat artık günümüz öğretmenlerinden, bu araştırma özelinde sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklenen, sadece bilgi aktarıcı olmaları değildir. Aksine öğretmenlerden beklenen öğrencilerini bilginin kaynağına yönlendiren, onlara ihtiyaç duydukları bilgiye ulaşmaları için gerekli becerileri kazandıran ve ulaştıkları bilgileri anlamlandırıp, üzerinde düşünebilmelerini sağlayan kişiler olmalarıdır (Doğanay, 2003: 37). Bu noktada sosyal bilgiler ğretmenlerinin seslerine kulak kabartırsak onların önce yenilikçi sosyal bilgiler ğretimi teknikleri (yaratıcı drama, kanıt temelli ğretim....) ğrenmenin sosyal bilgiler sınıflarında nasıl uygulanabileceğine ilişkin ikna edilmeleri gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmenlerine yeni yöntemlerin sosyal bilgiler dersinin değişen amaçlarına uygunluğu ve neler yapabileceklerine ilişkin yeni yaşantılar kazandırmak gerekmektedir. Bunun için de gerek hizmet içi eğitimler gerek zümre çalışmalarında gerçekten iyi örneklerin öğretmenlere hem sunulması hem de onların bu deneyimleri kendilerinin de yaşamasının sağlanması önemi ortadadır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerini sosyal bilgiler öğrenme deneyimlerine ilişkin bir diğer önemli sonuç ise, ister 5 yıllık ister 20 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip olsunlar sosyal bilgiler ğretmenlerinin sosyal bilgiler sınıflarına ilişkin hatırladıkları manzaranın farklılık göstermediğidir. Her ne kadar günümüz okullarında, sosyal bilgiler dersini genel olarak tarih , coğrafya ya da sosyal bilgiler alanında yetişmiş öğretmenler tarafından okutulmakta olsada bu öğretmenler arasında sosyal bilgiler alanında yetişmiş olanların sayısı bu araştırmanın örnekleminde olduğu gibi tarih ve coğrafya mezunlarına göre daha azdır. Bunun nedeni 1978-1998 yılları arasında ilköğretim ikinci kademe için ğretmen yetiştirilmemiş olmasıdır. Ortaokullara ğretmen yetiştiren üç yıllık eğitim enstitülerinin kapatılmasıyla dört yıllık yüksek ğretmen okulları kurulmuş, bunlar da daha sonra eğitim fakültelerine dönüştürülmüştür. Ancak

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğrenmeye ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olmaya İlişkin Yaşam Deneyimleri

bu kurumlar daha çok lise düzeyinde öğretmen yetiştirmişlerdir (Öztürk, 2001). Türkiye’de lisans düzeyinde sosyal bilgiler öğretmenliği programların yaygınlaştırılması ise 1998 yılında gerçekleştirilmiştir (Ata, 2007). Bu araştırma özelinde mesleki kıdem farklılığının öğretmenlerin yaşam deneyimleri üzerinde pek etkisi olmadığı görülmektedir. Buna paralele öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde bir öğrencinin başarılı olabilmesi için beklenenler de ezber yapma, hafızasının güçlü konusunda da ortak cevaplar verdikleri anlaşılmaktadır.

Araştırmada öne çıkan bir diğer sonuç ise, Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretmeni olmaya karar verme süreçlerini etkileyen faktörler şu şekilde sıralanmasıdır; tarihe duyulan ilgi, tesadüf, kadro ihtiyacı, sosyal konulara ilgi, kendi öğretmenlerinden etkilenme, coğrafyaya duyulan ilgi, genel olarak öğretmenlik mesleğine duyulan ilgi, yeterlilik algısı, ve sınav sistemi etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu kategorilerden, coğrafya tarih ve genel sosyal bilim konularına yönelik ilgi ve merak bir kategori altında toplandığında öğretmenlerin tercihlerini belirleyen en önemli etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Ön deneyimler ve tesadüf yine önemli konular arasında yer almaktadır. Öğretmenlerin cevapları genel olarak incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmeni olma kararlarını iç ve dış olmak üzere farklı faktörlerin etkilediği anlaşılmıştır. Bunlardan iç faktörler dış faktörlere göre daha etkili görülmektedir. Öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretmeni olmalarında hem sınav sistemindeki tesadüflerin hem de öğretmen olduktan sonra özellikle tarih ve coğrafya branşlarından mezun olan öğretmenlerin sosyal bilgiler branşına geçişlerinin pek de istekli gerçekleştirilmediği anlaşılmaktadır. Örneklem grupta yer alan öğretmenlerini büyük çoğunluğu ilköğretimde sosyal bilgiler değil genel olarak milli tarih, milli coğrafya, vatandaşlık derslerini görerek sosyal bilgilerle tanıştıkları anlaşılmaktadır. Bu öğretmenlerin ilköğretim yıllarına ait anılarında sosyal bilgiler dersine ilişkin önemli bir anı bulunmamaktadır. Bunun yanında öğretmenler sosyal bilgiler öğretmeni olmalarında daha çok tesadüfi sebeplerin ön plana çıktığı anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

Adler, S. (2008). The Education of Social Studies Teachers. In: Linda S. Levstik and Ctnthia A. Tyson (Eds.), *Handbook of Research in Social Studies Education* (329-351).

Aşkar, P. ve Umay, A. (2001). İlköğretim matematik öğretmenliği öğretmen adaylarının bilgisayarla ilgili öz-yeterlik algısı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 1-8.

Ata, B. (2007). Yeni Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının İlköğretim 2005 Sosyal Bilgiler Dersi (6., 7. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından Değerlendirilmesi. *I. Uluslararası Bilim Çalıştayı (Prof. Dr. Suzan ERBAŞ Anısına)*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, 08-09 Mart 2007, Çanakkale.

Aydın, C. (1999, 13 Ocak). Bilgisayarlar ve iletişim. *Radikal*, s. 4.

Balcı, A. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler*, Ankara: Pegem Akademi.

Balcı, A. (2004) Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler (4. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Bramald, R., Hardman, F., & Leat, D. (1995). Initial teacher trainees and their views of Teaching and learning. *Teaching and Teacher Education*, 11(1), 23–31.

Borman, W. C., Hanson, M. A., Oppler, S. H., Pulakos, E. D., & White, L. A. (1993). Role of early supervisory experience in supervisor performance. *Journal of Applied Psychology*, 78, 443-449. Retrieved October 23, 2000, from PsycARTICLES database.

Cady, J. A., & Rearden, K. (2007). Preservice teachers' beliefs about knowledge, mathematics, and science. *School Science and Mathematics*, 107(6), 237–245.

Connelly, F. M. & Clandinin D. J. (1990). Stories of experience and narrative inquiry. *Educational Researcher*, 19(5), 2-14.

Cynx, J., Williams, H., & Nottebohm, F. (1992). Hemispheric differences in avian song discrimination. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 89, 1372- 1375.

De Vaney, A., Stephan, G., & Ma, Y. (Eds.). (2000). *Technology and resistance*. New York: Peter Lang.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğrenmeye ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olmaya İlişkin Yaşam Deneyimleri

Doğanay, A. (2002). Sosyal bilgiler öğretimi, C. Öztürk ve D. Dilek (Edit.), *Hayat bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, 16-43. Ankara: PegemA Yayınları.

Doğanay, A. ve Sarı, M. (2008). Öğretmen Gözüyle Yeni Sosyal Bilgiler Programı: Adana İlinde Bir Araştırma. *İlköğretim Online*, 7 (2), 468-484.

Draude, B. ve Brace, S. (1998). *Assessing the impact of technology on teaching and learning: Student perspectives*. (HS Report. No. 81). Washington, DC: U.S. Department of Education.

Esen, Y. (2010). Öğretmenlerin sorun tanımlamaları ve direnç stratejileri: öğretmen anlatıları üzerine toplumbilimsel bir çözümleme. *İlköğretim Online*, 9(3), 1007-1026.

Fidan, N. ve Erden, M. (1986). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Fournier, M., de Ridder, D., & Bensing, J. (1999). Optimism and adaptation to multiple sclerosis: What does optimism mean? *Journal of Behavioral Medicine*, 22, 303-326. Abstract retrieved October 23, 2000, from PsycINFO database.

Frost, H. (2010). Looking through the lens of a teacher's life: the power of prototypical stories in understanding teacher's instructional decisions in mathematics. *Teacher and Teacher Education*. (26), 225-233.

Gömlüksiz, M. N; Bulut, İ. (2006). Yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 12 (3), 393-421.

Kabapınar, F. (2003). Kavram Yanılgılarının Ölçülmesinde Kullanılabilecek Bir Ölçeğin Bilgi- Kavrama Düzeyini Ölçmeyi Amaçlayan Ölçekten Farklılıkları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 230. 40-47.

Karasar, N. (1994). *Bilimsel araştırma yöntemi* (6. Baskı). Ankara:3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.

Lipka, R. P., Brinthaupt, T. M. (1999). Introduction: balancing a personal and professional development of teachers. (Eds.)Lipka, R. P., Brinthaupt, T. M. *The Role of Self in Teacher Development* Albany, NY: State University of New York Press. 1-8 .

Mahlis, M., & Maxson, M. (1995). Capturing preservice teachers' beliefs about schooling, life, and childhood. *Journal of Teacher Education*, 46(3), 192-199.

McDonald, J. T. (2002, Ocak). *Using problem based learning a in science methods course*. Paper presented at the Annual Meeting of the Association for the Education of Teachers in Science, Charlotte, USA.

McIsaac, S., Aşkar, P., & Akkoyunlu, B. (2000). Computer links to the west: Experiences from Turkey. In A. de Vaney, S. Gance, & Y. Ma (Eds.), *Technology and resistance* (pp. 153–165). New York: Peter Lang Publishing.

Mead, J. V. (1992). *Looking at old photographs: Investigating the teacher tales that novice teachers bring with them* (Report No. NCRTL-RR-92-4). East Lansing, MI: National Center for Research on Teacher Learning. (ERIC Document Reproduction Service No. ED346082)

Meydan Larousse. (1998). *Bilgi dünyasına yolculuk* (2. basım, cilt 15, s. 413-418). Ankara: 3B Yayıncılık.

Nicholson, A.Y.W. (1996). *Can we reveal the iner world of teachers?* British Educational Research Association (BERA) Conference: Lancaster University.

Öztürk, C. (2001). 21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme. O. Oğuz, A. Oktay ve H. Ayhan (Eds). *21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi*, İstanbul: SEDER Eğitim Araştırmaları Yayıncılık. 223-280.

Roeder, K., Howdeshell, J., Fulton, L., Lonchhead, M., Craig, K., Peterson, R., et.al. (1967). *Nerve cells and insect behaviour*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovation* (5th ed.). New York: Free Press.

Tan, M.(1996) . Bir kadın mesleği: Öğretmenlik. N. Arat (Der.), *Kadın gerçeklikleri* içinde (s.37-68). İstanbul: Say.

Thornton, S. (2005). *Teaching Social Studies That Matters*. New York: Teachers College Press.

Türk Standartlar Enstitüsü. (1992). *Toplam kalite*. Ankara: Türk Standartlar Enstitüsü.

Türnüklü, A. (2001). Eğitimbilim Alanında Aynı Araştırma Sorusunu Yanıtlamak için Farklı Araştırma Tekniklerinin Birlikte Kullanılması. *Eğitim ve Bilim*, 26/120. 8-13.

Tüzün, H. (2004). *Motivating learners in educational computer games*. Unpublished doctoral dissertation, Indiana University, Bloomington, IN.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğrenmeye ve Sosyal Bilgiler
Öğretmeni Olmaya İlişkin Yaşam Deneyimleri

Yeager, E. A., & Wilson, E. K. (1997). Teaching historical thinking in the social studies methods course: A case study. *The Social Studies*, 88(3), 121–126.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: SeçkinYayıncılık.